

Izobraževanje učencev (s posebnimi potrebami) na domu

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu *Šolstvo in pravo* vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

V predmetnem prispevku si bomo pogledali bistvene razlike pravne ureditve izobraževanja učencev na domu in izobraževanja učencev s posebnimi potrebami¹ na domu. Obe obliki izobraževanja na domu sta v porastu, saj se vsako šolsko leto za tovrstni obliki odloča čedalje več staršev (no, posledično tudi njihovih otrok), in če je bilo o izobraževanju učencev na domu že veliko napisanega, tega ne moremo trditi za izobraževanje učencev s posebnimi potrebami na domu.

PRAVNI OKVIR

Starši učencev imajo pravico organizirati osnovnošolsko izobraževanje svojih otrok na domu. Izobraževanje učencev na domu je urejeno v Zakonu o osnovni šoli, in sicer v členih 88–92, medtem ko je izobraževanje učencev s posebnimi potrebami normativno urejeno z določbo 21. člena Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: ZUOPP-1), še posebej pa s Pravilnikom o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu.

Na domu se lahko izobražujejo učenci s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v:

- izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojen izobraževalni program osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom,
- prilagojen izobraževalni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom,
- posebni program vzgoje in izobraževanja.

VLOGA ZA IZOBRAŽEVANJE NA DOMU

Starši o izobraževanju učenca na domu pisno obvestijo osnovno šolo, v katero je učenec vpisan, obvestilo pa mora vsebovati:

- ime in priimek učenca,
- kraj, kjer bo izobraževanje potekalo ter
- ime in priimek osebe(e), ki bo(do) učenca poučevala(e).

Vloga za izobraževanje na domu učenca s posebnimi potrebami mora vsebovati:

- ime in priimek učenca,
- razloge za izvajanje izobraževanja na domu in njihovo utemeljitev,
- naslov, kjer bo izobraževanje potekalo,
- ime in priimek in potrdilo o pridobljeni izobrazbi izvajalca ter
- opis opreme oziroma didaktičnih pripomočkov.

Že ob hitri primerjavi je razvidno, da morajo starši v primeru izobraževanja učenca s posebnimi potrebami na domu izpolniti več pogojev (npr. razlogi za izvajanje izobraževanja na domu in njihovo utemeljitev, opis opreme oziroma didaktičnih pripomočkov, potrdilo o pridobljeni izobrazbi izvajalca) kot pri izobraževanju učenca na domu, saj iz 21. člena ZUOPP-1 izhaja, da se izobraževanje učenca s posebnimi potrebami lahko organizira na domu, če za to obstajajo utemeljeni razlogi in so na domu zagotovljeni ustrezni pogoji.

ČASOVNI OKVIR UVELJAVITVE PRAVICE DO IZOBRAŽEVANJA NA DOMU

Starši najkasneje do začetka šolskega leta o izobraževanju učenca na domu pisno obvestijo osnovno šolo, v katero je učenec vpisan, kar pomeni, da tekom šolskega leta ne morejo zahtevati od šole, da se bo učenec izobraževal na domu v tekočem šolskem letu.

V primerih izobraževanja učencev s posebnimi potrebami lahko starši kadarkoli vložijo vlogo za izobraževanje na domu, torej tudi med šolskim letom. Poleg tega se izobraževanje učenca s posebnimi potrebami na domu lahko začne izvajati kadarkoli, tudi med šolskim letom, v korelaciji z izvršljivostjo odločbe o usmeritvi, s katero je določeno izobraževanje učenca s posebnimi potrebami na domu.

¹ Tekom celotnega prispevka bosta termina »učenec« in »učenec s posebnimi potrebami« medsebojno razlikovana. Učenec je učenec, ki je vključen v redni osnovnošolski program, učenec s posebnimi potrebami pa je v prispevku učenec, ki je usmerjen v izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Učenec s posebnimi potrebami je sicer lahko usmerjen tudi v druge programe, vendar to področje in specifikacije niso predmet tega prispevka.

POSTOPEK UVELJAVITVE PRAVICE DO IZOBRAŽEVANJA NA DOMU

Starši o izobraževanju učenca na domu pisno obvestijo osnovno šolo, v katero je učenec vpisan, osnovna šola predlogu sledi in vodi dokumentacijo o izobraževanju učenca na domu.

Vlogo za izobraževanje učenca s posebnimi potrebami na domu vložijo starši pri Zavodu RS za šolstvo. Vlogo lahko oddajo skupaj z zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja, skupaj z zahtevo za spremembo odločbe o usmeritvi, lahko pa tudi med samim postopkom usmerjanja otroka s posebnimi potrebami.

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami pripravi mnenje o izobraževanju na domu, v katerem ugotavlja, ali starši izpolnjujejo pogoje za izobraževanje na domu (ustrezen izvajalec, oprema, pripomočki), če za izobraževanje na domu obstajajo utemeljeni razlogi² ter predlaga, kdaj se izobraževanje na domu lahko prične izvajati. Zavod RS za šolstvo mora tekom ugotovitvenega postopka po prejemu mnenja o izobraževanju na domu le tega posredovati staršem, ki imajo pravico podati pripombe na prejeto mnenje o izobraževanju na domu.

V kolikor so zagotovljeni vsi ustrezni pogoji za izvajanje izobraževanja učencev s posebnimi potrebami na domu in komisija za usmerjanje predlaga izobraževanje na domu, Zavod RS za šolstvo na podlagi mnenja komisije za usmerjanje o izobraževanju na domu z odločbo o usmeritvi v javno veljavni izobraževalni program odloči tudi o izobraževanju učenca na domu. V kolikor pa je učenec z odločbo o usmeritvi že usmerjen v izobraževalni program, odloči Zavod RS za šolstvo le o izobraževanju učenca na domu, prav tako z upravno odločbo.

USTREZNI POGOJI ZA IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DOMU

Glede na odsotnost pogojev za izvajanje izobraževanja učencev na domu, lahko izobražuje otroka kdorkoli, ne glede na pridobljeno izobrazbo. Prav tako se pri tej obliki izobraževanja na domu ne ugotavlja, kakšni so razlogi za izobraževanje na domu in ali starši oziroma izvajalec izobraževanja zagotavljajo na domu opremo oziroma didaktične pripomočke, potrebne za doseganje ciljev in standardov znanja, določenih z učnimi načrti.

Pri izpolnjevanju pogojev za izobraževanje učencev s posebnimi potrebami so pogoji strožji in bolj zahtevni. Ustrezni pogoji za izobraževanje učencev s posebnimi potrebami na domu obstajajo, če starši zagotovijo:

- izvajalca izobraževanja na domu, (ki izpolnjuje pogoje za izvajanje javno veljavnih programov otrok s posebnimi potrebami v skladu z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter drugimi predpisi³) ter

- opremo oziroma didaktične pripomočke, potrebne za doseganje ciljev in standardov znanja, določenih z učnimi načrti.

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami preveri ustreznost pogojev za izobraževanje na domu pred izdajo mnenja o izobraževanju na domu.

TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DOMU

V obeh primerih lahko traja izobraževanje na domu ves čas trajanja osnovnošolskega izobraževanja, torej od 1. do 9. razreda, pri čemer morajo starši o izobraževanju učenca na domu obveščati osnovno šolo vsako šolsko leto posebej, pri izobraževanju učenca s posebnimi potrebami na domu pa je trajanje pravice do izobraževanja vezano na veljavnost izvršljive odločbe o usmeritvi. V kolikor v odločbi, s katero je odločeno o pravici do izobraževanja učenca s posebnimi potrebami na domu, ni predvidenega preverjanja ustreznosti odločbe po uradni dolžnosti, lahko velja do zaključka 9. razreda.

Pogoj, da se izobraževanje na domu lahko izvaja toliko časa, kot je opisano zgoraj, je odvisen od ugotovljenega znanja učencev, ki se izobražujejo na domu in ki ga ocenjujejo v obeh primerih izpitne komisije na šolah.

PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Pravni okvir preverjanja in ocenjevanja znanja je v obeh primerih izobraževanja na domu enak, se pa preverjanje in ocenjevanje znanja učencev, ki se izobražujejo na domu, bistveno razlikuje od preverjanja in ocenjevanja znanja učencev, ki se ne izobražujejo na domu in ki vsakodnevno hodijo k pouku. Od 1. do 3. razreda se za učence, ki se izobražujejo na domu, preverja znanje le iz slovenščine in matematike, od 4. do 6. razreda se preverja znanje le iz slovenščine, matematike in prvega tujega jezika, od 7. do 9. razreda pa se preverja znanje iz slovenščine, matematike, prvega tujega jezika, zgodovine, domovinske in državljanske kulture in etike, športa, vsaj enega naravoslovnega in enega družboslovnega predmeta ter vsaj enega predmeta s področja umetnosti⁴.

Pri obeh oblikah izobraževanja na domu mora učenec pridobiti vsaj enakovreden izobrazbeni standard, kot ga zagotavlja obvezni program javne šole. Učenec opravlja preverjanje znanja, na podlagi katerega se ugotovi doseženi standard znanja. Doseženi standard znanja preverja osnovna šola, na katero je učenec vpisan.

Medtem, ko je preverjanje in ocenjevanje znanja učencev, ki se izobražujejo na domu, normativno zelo skopo urejeno⁵, je s Pravilnikom o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu preverjanje in ocenjevanje znanja za

² Prej veljavni Pravilnik o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu (Uradni list RS, št. 10/12) je opredeljeval utemeljene razloge za izobraževanje na domu na ta način: »izobraževanje na domu se lahko izvaja, če otrok zaradi primanjkljajev, ovir oziroma motenj ne more prisostvovati pouku in zaradi individualiziranega pristopa lažje dosega cilje oz. standarde znanja, določene z učnimi načrti«. Tovrstne opredeljitve utemeljenih razlogov za izobraževanje na domu v sedanjem pravilniku ni več, vendar je v 21. členu ZUOPP-1 določeno, da »lahko na predlog staršev komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami predlaga usmeritev otroka s posebnimi potrebami v program osnovnošolskega izobraževanja, ki se organizira na domu, če za to obstajajo utemeljeni razlogi in so na domu zagotovljeni ustrezni pogoji«. Zakon torej še vedno določa ugotavljanje utemeljenih razlogov za izobraževanje na domu, ki v podzakonskem predpisu niso več podrobno opredeljeni, kar pa ne pomeni, da ni več potrebno ugotavljati utemeljenih razlogov za izobraževanje na domu.

učence s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo na domu, to urejeno zelo podrobno in natančno.

Preverjanje in ocenjevanje znanja se za učence s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo na domu, opravlja v rokih, določenih s Pravilnikom o šolskem koledarju za osnovne šole, lahko pa se opravlja tudi predhodno ali v dveh delih, in sicer v rokih, ki jih na predlog staršev ali strokovne skupine, ki pripravlja in spremlja individualizirani program učenca, določi ravnatelj. Osnovna šola obvesti učence s posebnimi potrebami o preverjanju in ocenjevanju znanja najmanj tri tedne pred rokom.

Preverjanje in ocenjevanje znanja opravlja učenec pred izpitno komisijo, ki ima predsednika in dva člana, ki jih imenuje ravnatelj praviloma izmed učiteljev šole oziroma zavoda, izjemoma pa lahko za člana komisije imenuje tudi učitelja druge šole oziroma zavoda. Izpitna komisija vodi zapisnik o ocenjevanju učenca, ki se izobražuje na domu.

PONOVNO PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Kadar učenec, ki se izobražuje na domu, pri ocenjevanju znanja ne doseže standarda znanja za posamezni razred, ima pravico do ponovnega preverjanja znanja pred začetkom naslednjega šolskega leta. Če učenec ponovnega preverjanja znanja ne

opravi uspešno, mora v naslednjem šolskem letu nadaljevati osnovnošolsko izobraževanje v javni ali zasebni osnovni šoli. Če učenec 9. razreda ponovnega preverjanja ne opravi uspešno, lahko 9. razred ponavlja ali opravlja popravni izpit.

V kolikor učenec s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu in ki je usmerjen v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, v 1. in 2. razredu ne doseže standardov znanja, ki so potrebni za napredovanje v naslednji razred, oziroma če je učenec od 3. do 9. razreda negativno ocenjen, ima pravico do ponovnega preverjanja in ocenjevanja znanja in kadar učenec s posebnimi potrebami ponovnega preverjanja in ocenjevanja znanja ne opravi uspešno, mora v naslednjem šolskem letu nadaljevati osnovnošolsko izobraževanje v šoli, določeni v odločbi o usmeritvi.

Pri učencih s posebnimi potrebami pa obstaja izjema, določena z drugim in tretjim odstavkom 14. člena Pravilnika o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu. Izjemo lahko učenec s posebnimi potrebami, ki ponovnega preverjanja in ocenjevanja znanja ne opravi uspešno, vendar zaradi primanjkljaja, ovire oziroma motnje ne more obiskovati pouka, ponovno opravlja izpite v naslednjem šolskem letu. O tem odloči ravnatelj na podlagi mnenja strokovne skupine, ki pripravlja in evalvira individualizirani program učenca.

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

Pravi naslov za vaša pravna vprašanja
na področju vzgoje in izobraževanja

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

³ Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole (Uradni list RS, št. 109/11, 10/12, 92/12, 49/13 in 75/15).

⁴ Na narodno mešanih območjih se v šolah z italijanskim učnim jezikom namesto iz slovenščine preverja znanje iz italijanščine, v dvojezičnih šolah pa iz slovenščine ali madžarščine.

⁵ 17. člen Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (Uradni list RS, št. 52/13) določa, da »šola starše učenca, ki se izobražuje na domu, sproti obvešča o rokih in načinu izvedbe ocenjevanja znanja učenca«.

Medtem, ko država ne namenja finančnih sredstev staršem, katerih otrok se izobražuje na domu, se za izobraževanje učenca s posebnimi potrebami na domu zagotavljajo sredstva iz državnega proračuna v skladu s predpisi, ki urejajo organizacijo in financiranje vzgoje in izobraževanja ter usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Pri določitvi višine sredstev osnovnim šolam za izobraževanje učenca na domu se v skladu s predpisi, ki urejajo organizacijo in financiranje vzgoje in izobraževanja, upoštevajo sredstva, ki se zagotavljajo:

- iz državnega proračuna osnovnim šolam za plače s prispevki in davki ter za materialne stroške ter
- iz proračuna lokalne skupnosti, kjer ima otrok stalno ali začasno bivališče, za materialne stroške.

Višina letnih sredstev na učenca se določi tako, da se seštejejo zneski, ki se na učenca zagotavljajo iz državnega proračuna⁶ in iz proračuna lokalne skupnosti⁷. Minister za izobraževanje, znanost in šport o skupni višini sredstev izda sklep za posamezno šolsko leto.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport sredstva za izobraževanje učenca na domu nakazuje osnovni šoli, v katero je učenec vključen. Osnovna šola z izvajalcem oziroma z izvajalci javno veljavnega programa, ki se izvaja na domu, sklene pogodbo o izvajanju izobraževanja na domu. V pogodbi o izvajanju izobraževanja na domu se določijo:

- izvajalec oziroma izvajalci javno veljavnega programa,
- šolsko leto, za katerega se sredstva zagotavljajo,
- mesečni obseg sredstev,
- način plačila,
- medsebojne obveznosti pogodbenih strank.

Sredstva za učenca, ki se izobražuje na domu, se zagotavljajo le za čas izobraževanja na domu.

PRENEHANJE IZOBRAŽEVANJA NA DOMU

Zakon o osnovni šoli sicer ne ureja vprašanja prenehanja pravice do izobraževanja na domu, vendar se lahko glede na ustavno pravico otroka do osnovnošolskega izobraževanja izobraževanje na domu za učenca prekine tudi tekom šolskega leta, kar zna predstavljati velik izziv za ravnatelja in zaposlene v osnovni šoli.

Ponovno je področje izobraževanja učenca s posebnimi potrebami na domu bolj normativno urejeno tudi glede prenehanja izobraževanja učenca s posebnimi potrebami na domu. Starši lahko pri Zavodu RS za šolstvo z navedbo razlogov za prenehanje kadarkoli podajo predlog za prenehanje izobraževanja na domu in vključitev učenca v šolo, v katero je učenec vpisan. Na podlagi predloga za prenehanje izobraževanja na domu izda Zavod RS za šolstvo odločbo o prenehanju izobraževanja na domu. Na podlagi te ureditve izhaja, da gre v tem primeru za postopek, v katerem ni potrebno pridobiti strokovnega mnenja komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ali njihovega mnenja o izobraževanju na domu, ampak naj bi se zgolj sledilo predlogu staršev otroka s posebnimi potrebami.

Glede na obligatorna pogoja ustreznih pogojev za izobraževanje na domu (izvajalec izobraževanja na domu in oprema oziroma didaktični pripomočki, potrebni za doseganje ciljev in standardov znanja) bi se lahko prenehalo izobraževanje na domu tudi v primeru, kadar eden od obeh pogojev ne bi bil izpolnjen.

V obeh oblikah izobraževanja na domu pa je že zgoraj opisano, da se izobraževanje na domu preneha tudi v primerih, kadar učenec, ki se izobražuje na domu, ne dosega standardov znanj v posamičnem razredu.

ZAKLJUČEK

Iz zgoraj navedenega je moč razbrati, da sta sicer obe obliki izobraževanja na domu normativno urejeni, področje izobraževanja učencev na domu zagotovo precej manj od izobraževanja učencev s posebnimi potrebami na domu, vendar bi ju bilo potrebno v prihodnosti bolj približati druga drugi. Morda pri izvajalcu izobraževanja na domu, pri trajanju in prenehanju izobraževanja na domu.

Vprašati se je potrebno tudi o primernosti in pravičnosti dosedanje ureditve glede obsega predmetov, pri katerih se preverja in ocenjuje znanje, nenazadnje pa tudi o primernosti vloge za izobraževanje učencev s posebnimi potrebami na domu, saj iz prvega odstavka 3. člena Pravilnika o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu izhaja, da so starši dolžni zagotoviti ustrezne pogoje za izobraževanje na domu (izvajalca izobraževanja na domu in opremo oziroma didaktične pripomočke, potrebne za doseganje ciljev in standardov znanja), četudi naj bi se po 57. členu Ustave RS osnovnošolsko izobraževanje financiralo iz javnih sredstev in četudi je s Pravilnikom določeno, da finančna sredstva za izobraževanje na domu prejme šola. Zato je toliko bolj vprašljiva ureditev, da morajo pogoje zagotoviti starši, saj šola pogodbo o izvajanju izobraževanja na domu sklene z izvajalcem izobraževanja na domu, opremo oziroma didaktične pripomočke, potrebne za doseganje ciljev in standardov znanja, pa bi pri izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu morali kljub vsemu zagotoviti starši, kar je ob odsotnosti tega pogoja pri izobraževanju učencev na domu še toliko večja enigma.

⁶ Višina mesečnega zneska na učenca iz državnega proračuna se določi tako, da se sredstva zadnjega zaključenega proračunskega leta delijo s številom vpisanih učencev v osnovne šole v zadnjem šolskem letu pred začetkom veljavnosti sklepa iz prejšnjega odstavka. Tako dobljen letni znesek se deli z dvanajst.

⁷ Višina mesečnega zneska na učenca iz proračuna lokalne skupnosti se določi tako, da se sredstva zadnjega zaključenega proračunskega leta delijo s številom vpisanih učencev v osnovne šole v lokalni skupnosti v zadnjem šolskem letu pred začetkom veljavnosti sklepa iz prejšnjega odstavka. Tako dobljen letni znesek se deli z dvanajst.